

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»:

<http://maup.com.ua/>

Одеський інститут

Кафедра правових дисциплін

<http://odessa.maup.com.ua/about-institute/kafedry/kafedra-prava/>

СИЛАБУС

Назва дисципліни	Актуальні проблеми цивільного права
Викладач (-і)	к.ю.н., доцент Тетяна Володимирівна Євчук
Портфоліо викладача (-ів)	http://odessa.maup.com.ua/about-institute/kafedry/kafedra-prava/
Контактний тел.	+380509266194
Е-mail:	
Сторінка дисципліни на сайті	http://odessa.maup.com.ua/upload/editor/files/%D0%A1%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D1%83%D1%81_%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8_%D1%86%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0(1).pdf

- 1. Коротка анотація до дисципліни.** Навчальна дисципліна «Актуальні проблеми цивільного права» є невід’ємною складовою навчального плану підготовки магістрів права, має своїм завданням сформулювати у студентів глибокі теоретичні і практичні знання з проблем цивільного права.
- 2. Мета:** формування у студентів системи науково-теоретичних та практичних знань з проблем приватного права, визначення та розкриття основних проблем розуміння його понять, категорій та інститутів, напрямів розвитку й удосконалення цивільного законодавства в умовах ринкової економіки і правової держави, а також допомога студентам застосовувати на практиці здобуті теоретичні знання, розв’язувати прикладні завдання та набути досвіду складання правових документів.
- 3. Завдання:** навчити студентів самостійно працювати із законодавством України, міжнародними нормативно-правовими актами у сфері цивільного права, знати нормативно-правові основи державних та місцевих (локальних) програм, які регламентують охорону цивільно-правових правовідносин; проводити наукові дослідження проблем цивільно-правового характеру, виявляти актуальні теоретичні і практичні питання; критично осмислювати й логічно розв’язувати складні цивільно-правові задачі та проблеми, що потребують міждисциплінарних підходів, оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та/або суперечливих вимог; визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти, виявляти та критично й системно аналізувати проблеми цивільно-правового регулювання, пропонувати способи їх вирішення, включаючи подолання юридичної невизначеності.
- 4. Формат курсу:** проведення лекцій, семінарсько-практичних занять та консультацій, самостійної роботи студентів (СРС) для кращого розуміння тем курсу, індивідуальних завдань (ІНДЗ).
- 5. Програмні результати навчання (інтегральні, фахові компетентності):**
У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:
знати
 - теоретичні засади приватного права,
 - концепції, напрями й основні проблеми його розвитку,

- удосконалення цивільного законодавства,
- тенденції та перспективи його розвитку в умовах ринкової економіки і демократизації суспільства,
- основні наукові теорії науки цивільного права;

уміти

- правильно визначати проблеми приватноправових відносин, шляхи їхнього подолання,
- тлумачити та розкривати основні поняття, інститути та категорії приватного права,
- здійснювати наукові дослідження і забезпечувати навчальний процес.

6. Тривалість курсу. 150 годин (5 кредити ЄКТС), з них: 50 годин аудиторної роботи; 100 годин – самостійної роботи, екзамен – 2 години.

7. Статус дисципліни: обов'язкова.

8. Пререквізити: Навчальна дисципліна «Актуальні проблеми цивільного права» належить до обов'язкових компонентів освітньої програми за спеціальністю «Право», галузі знань «Право». Навчальна дисципліна «Актуальні проблеми цивільного права» пов'язана з навчальними дисциплінами: «Актуальні проблеми корпоративного права», «Актуальні проблеми інформаційного права», «Актуальні проблеми судочинства та судоустрою України» тощо.

9. Технічне й програмне забезпечення /обладнання – використовувати електронні сервіси Верховної Ради України, Єдиний державний реєстр судових рішень. Використання комп'ютерів Одеського інституту з їх програмним забезпеченням, власних ноутбуків для презентацій результатів СРС, екрана в ауд. 1, принтера. Передбачено роботу в ІНТЕРНЕТ та спілкування електронною поштою, в Zoom та за допомогою Вайберу.

10. Політика курсу – політика відвідуваності та наявності у студента необхідних нормативно-правових джерел, комунікації з викладачем та користування електронними девайсами, дотримання вимог Етичного кодексу студента та академічної доброчесності. Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення академічної доброчесності: Складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб. Надавати для оцінювання лише результати власної роботи, а не плагіат. Не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів. У випадку порушень цих вимог – реагування відповідно до Етичного кодексу Інституту. Не вітаються запізнення на пари та пропуски занять.

11. Зміст дисципліни: Курс складається з двох змістових модулів. Кожен модуль, у свою чергу, складається з лекційної та семінарської частин:

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальні положення навчальної дисципліни Актуальні проблеми цивільного права

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2: Актуальні проблеми окремих інститутів приватного права

12. Форми і методи навчання.

Основними видами навчальних аудиторних занять є **лекції, семінарські заняття, консультації.**

При викладанні **лекційного матеріалу** передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як лекції-бесіди, лекції-візуалізації.

При проведенні **семінарських занять** передбачено поєднання таких форм і методів навчання як робота у малих групах, дискусія, публічний виступ, групові проекти та кейс-завдання.

Ви самостійно працюєте з інформацією вдома, зокрема з використанням мережі Інтернет (*див. рекомендовану літературу*), під час занять виконуєте усні та письмові завдання, виступаєте з доповідями і презентаціями, підготовленими як групою так і індивідуально, моделюєте поведінку у конкретних професійних ситуаціях. Програмою курсу передбачено такі проекти:

- Виступ-презентація за темою **індивідуального завдання** (ІНДЗ)
- Виступ-інформування за темами семінарських занять.

Ви працюєте з інформацією вдома, зокрема з використанням мережі Інтернет (*див. рекомендовану літературу*), під час занять виконуєте усні та письмові завдання, виступаєте з доповідями і презентаціями, підготовленими як групою так і індивідуально, моделюєте поведінку у конкретних професійних ситуаціях. Програмою курсу передбачено такі проекти:

- Виступ або презентація за темою **індивідуального завдання** (ІНДЗ)

- Виступ-інформування за темами семінарських занять.

13. Оцінювання знань здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в Одеському інституті МАУП»

Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Форма контролю
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	
Відвідування лекцій	1	9	9	4	4	КСР, Іспит
Відвідування семінарських занять	1	4	4	4	4	
Робота на семінарському занятті	10	4	40	4	40	
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	
Виконання ІНДЗ	30	30				
Разом	-		83	-	78	
Максимальна кількість балів:						191
191:100=1,91 Студент набрав X балів; Розрахунок X: 1,91 = загальна кількість балів ЄКТС студента.						100

13. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Під час вивчення курсу виконуються 2 самостійні роботи

Критерії оцінювання:

- змістовність – 3 бали
- відповідність темі та вимогам оформлення – 2 бали.

Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 5 балів.

14. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль відбувається в кінці вивчення блоків змістових модулів і здійснюється у вигляді виконання індивідуальних завдань-кейсів за тематикою самостійного вивчення матеріалу відповідного змістового модуля. Під час модульного контролю оцінюються такі компоненти:

- Повнота розкриття теми – 15 балів
- Якість інформації – 5 балів
- Самостійність та креативність – 5 балів

Максимальна кількість балів - 25 балів.

15. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання: Екзамен.

Відбувається у формі надання письмових відповідей та в разі потреби додаткового усного спілкування.

16. Орієнтовний перелік питань для семестрового комплексного контролю

1. Генезис поняття приватного та публічного в праві. Співвідношення приватного та публічного в праві.
2. Загальні поняття формування теорії приватного права.
3. Особливість встановлення приватного в праві як спеціальної філософської, соціологічної, правової категорій.
4. Предмет, об'єкт, структура приватного права як навчального предмета, як наукової категорії.

5. Місце приватного права в загальній системі права.
6. Джерела приватного права.
7. Приватні правовідносини: основні ознаки та риси.
8. Право власності як інститут приватного права.
9. Договір. Договірні відносини.
10. Зобов'язання. Забезпечення виконання зобов'язань у приватному праві.
11. Охорона прав суб'єктів приватноправових відносин.
12. Теорії права власності.
13. Сучасні наукові дослідження щодо категоріального апарату приватного права. Співвідношення охорони та захисту прав.
14. Звичай як джерело приватного права. (Звичай у цивільному праві. Звичай у шлюбно-сімейних відносинах. Звичай у трудових відносинах. Звичай у міжнародному приватному праві).
15. Аналогія права у приватноправових відносинах.
16. Судова практика в приватному праві.
17. Зловживання суб'єктивним цивільним правом.
18. Сучасні наукові погляди щодо застосування звичаїв, аналогії права в судовій практиці.
19. Система суб'єктів приватного права.
20. Фізичні особи як суб'єкти приватного права.
21. Правоздатність та дієздатність фізичних осіб.
22. Правовий статус фізичних осіб (громадяни, апатриди, біпатриди, біженці, вимушені переселенці, внутрішньо переміщені особи, особи без громадянства та ін.).
23. Поняття та правове значення індивідуалізації фізичної особи. Ім'я фізичної особи та її значення. Місце проживання фізичної особи. Інші ознаки індивідуалізації фізичної особи.
24. Визнання особи безвісти відсутньою, померлою.
25. Правовий статус фізичної особи-підприємця.
26. Юридичні особи як суб'єкти приватного права. Теорія походження юридичних осіб.
27. Поняття та ознаки юридичної особи.
28. Юридичні особи публічного права як учасники приватноправових відносин.
29. Право та дієздатність юридичних осіб.
30. Поняття індивідуалізації юридичних осіб та її правове значення.
31. Індивідуальні ознаки комерційних юридичних осіб.
32. Створення юридичної особи. Життєвий цикл юридичної особи.
33. Права та обов'язки юридичних осіб приватного права.
34. Поняття юридичної особи публічного права.
35. Держава як особливий суб'єкт приватного права.
36. Історичні аспекти виникнення правочинів в електронній формі.
37. Забезпечувальні засоби здійснення правочинів в електронній формі (електронний цифровий підпис, електронний документообіг).
38. Поняття та сутність правочинів в електронній формі.
39. Права та обов'язки учасників приватних правовідносин в Інтернеті.
40. Правове регулювання електронної комерції.
41. Особливості правочинів цифровими товарами.
42. Інтернет як торгова площа та засіб здійснення правочинів.
43. Ризик та перспективиздійснення правочинів в електронній формі.
44. Зворотне відсилення.
45. Відсилення до права третіх країн.
46. Обхід закону.
47. Імунітет держави у приватноправових відносинах, ускладнених іноземним елементом.
48. Договірні відносини, ускладнені іноземним елементом.

49. Виконання рішень іноземних судів.
50. Проблеми вибору юрисдикції. Колізійна норма.
51. Поняття охорони і захисту прав та інтересів фізичних осіб.
52. Способи захисту приватних прав та інтересів фізичних осіб.
53. Порядок захисту приватних прав та інтересів фізичних осіб.
54. Зловживання правом у приватноправових відносинах.
55. Поняття обмеження прав.
56. Генезис поняття забезпечення виконання зобов'язань.
57. Історичні передумови виникнення, поняття, предмет та стягнення неустойки.
58. Поняття способів забезпечення виконання зобов'язань.
59. Окремі способи забезпечення виконання зобов'язань.
60. Поняття та види зобов'язань.
61. Судова практика застосування видів забезпечення виконання зобов'язань.
62. Поняття неустойки. Види неустойки. Предмет неустойки.
63. Збиток та його визначення. Упущена вигода та її визначення.
64. Поняття притримання. Ознаки притримання.
65. Поняття поруки. Ознаки поруки. Правове становище поручителя. Припинення поруки.
66. Поняття та ознаки гарантії. Правове становище гаранта. Припинення гарантії.
67. Поняття та функції завдатку.
68. Право людини на життя та усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Здійснення репродуктивних прав людини. Здійснення права на участь у наукових, медичних та інших дослідках.
69. Право людини на здоров'я, медичну допомогу та пов'язані з ними права.
70. Поняття та зміст права на здоров'я.
71. Здійснення права на донорство та трансплантацію.
72. Договірне регулювання зберігання анатомічних матеріалів.
73. Право на особисту безпеку у системі особистих немайнових прав людини.
74. Здійснення права на безпечність об'єктів споживання.
75. Здійснення права на безпечність умов соціального буття.
76. Право на особисту недоторканність та свободу у системі особистих немайнових прав людини.
77. Поняття та зміст права на особисту недоторканність. Здійснення права на особисту недоторканність при використанні гіпнозу та поліграфа.
78. Здійснення права на особисту недоторканність шляхом вирішення питання про цілісність організму при житті та після смерті.
79. Поняття та зміст права на особисту свободу. Проблеми здійснення права на свободу від обмеження власної волі.
80. Правове регулювання здійснення права на свободу поведінки та вчинків.
81. Право на володіння та використання зброї.
82. Право на сім'ю та особисте влаштування у системі особистих немайнових прав.
83. Поняття та здійснення права на сім'ю.
84. Поняття та здійснення права на особисте влаштування.
85. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на свободу літературної і художньої творчості.
86. Право на свободу наукової і технічної творчості. Штучний інтелект. Сприяння здійснення прав інтелектуальної власності на результати наукової діяльності.
87. Право на вибір роду занять. Збройне волонтерство (легальне найманство). Державна служба.
88. Право на свободу пересування.
89. Право на мирні зібрання та об'єднання.
90. Право на гідність.
91. Співвідношення публічного та приватного права в сімейних відносинах.

92. Сім'я, родинність (кровна спорідненість), свояцтво: поняття та юридичне значення.
93. Шлюбний договір.
94. Окремі аспекти сімейних відносин, ускладнені іноземним елементом.
95. Матеріальні гарантії членів сім'ї (в сім'ї / після розірвання шлюбу).
96. Спадкове право на житловий будинок, квартиру, інше нерухоме майно.
97. Успадкування майна, належного фермерському господарству.
98. Спадкове право на транспортні засоби.
99. Право на банківський вклад і отримання грошових виплат.
100. Найбільш поширені способи порушення авторського права і суміжних прав та боротьба з ними. Піратство. Контрафакція. Плагіат.
101. Презумпція авторства. Суб'єкти авторського права.
102. Особисті немайнові права автора. Вільне використання твору без згоди автора.
103. Право автора на плату за використання його твору.
104. Охорона та захист авторських і суміжних прав.
105. Колективне управління виключними правами.
106. Особливості митного контролю об'єктів інтелектуальної власності.
107. Правове регулювання відносин у сфері спорту та фізкультури.
108. Особливості правового регулювання фізкультури в Україні.
109. Договори на надання послуг у сфері фізкультури. Трасфери спортсменів.
110. Правові гарантії. Захист прав та свобод спортсменів.
111. Правовий статус агентів та спортивних клубів.
112. Правове регулювання освітньої сфери. Джерела педагогічного права.
113. Структура освітньої сфери.
114. Особливості правового регулювання надання освітніх послуг Україні.
115. Договори на надання послуг у сфері освіти.
116. Правові гарантії учасників освітнього процесу.
117. Захист прав та свобод учнів, студентів, курсантів.
118. Навчальний заклад як учасник приватноправових відносин.
119. Трудові правовідносини в системі приватноправових.
120. Правові особливості встановлення гарантій соціальної справедливості.
121. Правовий статус учасників АТО. Соціальний захист учасників АТО та членів їхніх сімей.
122. Актуальні проблеми соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.
123. Актуальні проблеми соціального захисту вимушених переселенців.

17. Шкала відповідності оцінок

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
68-74	D		
60-67	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

18. Рекомендовані джерела (література):

ОСНОВНА

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Редакція від 21.02.2019).
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (Редакція від 17.11.2019).

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20130118> (Редакція від 18.01.2020).
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
6. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.12.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
7. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
8. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
9. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>
10. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>
11. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>
12. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14>
13. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
14. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. №2709-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
15. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
16. Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. Юридичний вісник України. – 2001. - № 40.
17. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди Постанова Верховного суду України від 31.03.1995р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>.
18. Бервено С.М. Проблеми договірного права України: Монографія. К.: Юрінком Інтер, 2006. 392 с.
19. Луць В. В. Цивілістична концепція вини у працях професора Г. К. Матвєєва і сучасність: Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 10 листопада 2011 року. К.: Алерта, 2012. С. 54-56.
20. Сліпченко А.С. Значення дефініції “цивільний оборот” у юриспруденції. Вісник Національної академії правових наук України 2017. № 1(88) С. 201-209. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-201-210.pdf
21. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. 2013. 760 с.
22. Коссак В.М. Співвідношення приватних та публічно-правових засад участі органів держави у договірних відносинах. Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин. Матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народження д-ра юрид. Наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (Харків, 17 лют. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С.37-39
23. Кучеренко І. М. Організаційно – правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, НАН України, 2004.
24. Тур О.Т. Фактори, які визначають якість юридичних консультацій. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 21. С. 108-110.
25. Боднар Н. П. Питання вдосконалення окремих елементів механізму захисту суб’єктивних цивільних прав. // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 1. – С. 148–154.

26. Стефанчук Р. Сучасні проблеми приватного права (до 10-ї річниці прийняття Цивільного кодексу України)//Приватне право.-2013.-№ 1.- С.94-104
27. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: Т 1 / За відп. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2013.

ДОДАТКОВА

28. Найробський договір про охорону олімпійського символу прийнятий в Найробі 26 вересня 1981 р.
29. Доліненко Л.О., Доліненко В.О., Сарновська С.О. Цивільне право України: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2011. 356 с.
30. Харитонов С.О., Дрішдюк А.І., Капітенко О.М. та ін. Цивільне право України (в запитаннях та відповідях). Навчальний посібник. Вид. 3, перероб. та доп. Харків: ТОВ «Одіссей», 2010. 576 с.
31. Харитонов С.О., Санахметова Н.О. Цивільне право України: підручник. Київ: Істина, 2016. 776 с.
32. Цивільне право України: Академічний курс. Підручник: У двох томах / За загал, ред. Шевченко Я.М. Київ: ІнЮре, 2011.
33. Цивільне право України: підручник: У 2 т. Т. 1 / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, І.В. Жилінкова та ін. / За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Київ: Юрінком Інтер 2011. 480 с..
34. Цивільне право України: Підручник: У 2х кн. / О.В. Дзера, Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. 2-е вид. допов. і перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2010. Кн. 1. 736 с.
35. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця: В 2х т. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 832 с,
36. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. Київ: Істина, 2008. 928 с.
37. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар: У 2 ч. / За заг. ред. Шевченко Я.М. Київ: ІнЮре, 2017. Ч. 1. 692 с.
38. Цивільне право України. Загальна частина : підручник : у 2-х т. – Т. 1. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – К. : Юрінком Інтер, 2017. – 976 с.
39. Ярема А.Г., Карабань В.Я., Кривенко В.В., Романь В.Г. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. Київ: АСК, 2011. Т. II «Право інтелектуальної власності. Зобов'язальне право». 624 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Електронні ресурси

<http://zakon.rada.gov.ua> – Законодавство України

<http://www.president.gov.ua> – офіційне інтернет-представництво Президента України

<http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)

<http://mvs.gov.ua> – Міністерство внутрішніх справ

<http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України

<http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського

<http://www.rada.kiev.ua> – Бібліотека Верховної Ради України

<http://www.scilib.univ.kiev.ua> – бібліотека Київського національного університету ім. Тараса

Шевченка

<http://www.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету Києво-Могилянська академія